

Studieweekend Mennorode 2019

door Peter Franken en Leo Cornelissen

Op 18 en 19 mei vond in Elspeet het 31 studieweekend van ons genootschap plaats, zoals te doen gebruikelijk in conferentiehôtel Mennorode. Het weekend was ditmaal geheel gewijd aan de grand opéra en meer in het bijzonder aan het werk van Meyerbeer en diens relatie tot Wagner. Maar natuurlijk kwam ook Wagners eigen grand opéra *Rienzi* aan bod.

Na een kort openingswoord door Leo Cornelissen nam weekend-voorzitter Pieter Koenders het over. Hij kondigde toepasselijk het beluisteren van de ouverture tot *Rienzi* als programma opening aan. Daarna gaf Pieter het woord aan David Vergauwen die al voor de derde keer te gast was op het studieweekend en evenals vorige jaren een dubbele bijdrage verzorgde.

De ochtendlezing was getiteld ‘De Grand Opera als operagenre’. Hierin veel aandacht voor wat wel wordt beschouwd als de eerste grand opéra: Aubers *La muette de Portici* uit 1818. Daarin het beroemde ‘Amour sacré de la patrie’ dat volgens de overlevering de aanleiding is geweest voor wat in Nederland de Belgische Opstand wordt genoemd. David ging daar wat nader op in en kwam met een iets andere interpretatie. Dat *La muette* politiek nog immer gevoelig ligt werd eens te meer duidelijk toen een coproductie van de Parijse Opéra Comique en De Munt na een reeks voorstellingen in de Salle Favart in 2012 geen vervolg kreeg in Brussel. En dat terwijl het orkest van de Munt in Parijs al voor de begeleiding had gezorgd en het werk dus had moeten instuderen. Volgens intendant Peter de Caluwe voldeed het artistieke niveau van de productie niet aan de gebruikelijke maatstaven van De Munt en werd de geplande reeks voorstellingen daarom geschrapt. Er was in die tijd toevallig wel een zeer lange kabinetsformatie gaande in België maar dat geheel terzijde.¹ De tekst van deze lezing wordt opgenomen in WK 59.3.

Daniel Auber

In zijn middaglezing concentreerde David Vergauwen zich geheel op de componist Meyerbeer en in het bijzonder op diens meest gespeelde grand opéra *Les Huguenots*, waarbij hij de gekozen thematiek direct in verband bracht met het reactionaire regime van Charles X. Naar aanleiding van de vraag waar de naam ‘Hugenoten’ eigenlijk vandaan kwam, bracht Google uitkomst. Wikipedia: ‘Mogelijk verwijst de term ‘hugenoot’ naar Besançon Hugues, de leider van een religieuze revolutie in Genève, of is het een verbastering van het woord ‘Eidgenossen’ waarmee dan impliciet het zogenaamd niet-Franse karakter van het protestantisme beklemtoond zou zijn. Dat komt ook tot uiting in een herleiding tot het Nederlandse (Vlaamse) ‘Huis der Genooten’. Het woord kan ook afstammen van ‘le Hugon’, wat kwade geest betekent. De katholieken gebruikten de term ‘hugenoten’ als scheldnaam. Later namen de protestanten in Frankrijk deze term als geuzennaam over.’ *Les Huguenots* is Meyerbeers meest gespeelde opera. In België waren er deze eeuw voorstellingen in Luik en Brussel van te zien.² Ook de tekst van deze bijdrage zal in dit blad worden opgenomen, vermoedelijk wordt dat WK 59.4.

Ter afsluiting van het dagprogramma hield Harry Vreeswijk een voordracht getiteld ‘Wagners verhouding tot Meyerbeer – feit en fictie’, waarin hij ons uitgebreid met beide heren liet kennismaken. De lezing werd gekenmerkt door de grondigheid die de lezers van de *Kroniek* inmiddels van Harry gewend zijn en was zeer onderhoudend. De tekst kan men in september nalezen in WK 59.3.

---

¹ *La Muette de Portici* is tegenwoordig een zelden gespeeld werk. Maar komend seizoen staat in Dortmund een reeks voorstellingen op het programma, première 13 maart.

<https://www.theaterdo.de/spielzeit-1920/operjunge-oper/premieren/>

Een recensie van de voorstelling in Parijs: <https://basiacofuoco.com/tag/la-muette-de-portici/>

² De Deutsche Oper Berlin heeft vier opera's van Meyerbeer op het repertoire waarvan er komend seizoen drie op achtereenvolgende dagen staan geprogrammeerd. *Le Prophète* op 6 maart, *Dinorah* (condertant) op 7 maart en *Les Huguenots* op 8 maart. Vasco da Gama wordt dit seizoen niet gegeven.

Met het 's avonds beluisteren van oude cd opnamen en bekijken van grand opéra fragmenten vergaard en ingeleid door Johan Maarsingh kwam bijna een einde aan het zaterdagprogramma. Daarna was nog de gelegenheid een reeks prenten van originele kostuumontwerpen uit diverse grand opéra producties uit de verzameling van Leo Cornelissen te bewonderen. Vervolgens kon men kiezen tussen de ontknoping van het Eurovisie songfestival en een drankje in de bar.

Zoals gebruikelijk op onze studieweekenden was de zondagochtend gereserveerd voor de ons zo vertrouwde musicoloog en conservatoriumdocent Menno Dekker. Hij maakte de interessante muzikale analyse en vergelijking tussen de muziek van Wagners *Rienzi* met die van Meyerbeers *Hugenoten*. Daaruit en ook uit zijn toelichtingen aan de piano en meerdere passages op cd werd duidelijk dat hoewel ook de jonge Wagner een kind van zijn tijd was en de toen gangbare muzikale stijlmiddelen gebruikte, hij toch al een voller muzikaal idioom gebruikte. De ontegenzeggelijk fraaie muziek van Meyerbeer staat dicht bij zijn Italiaanse bronnen, zoals o.m. Rossini en het belcanto. Zijn werk is lichter, minder dicht, wat evenwel geen afbreuk doet aan regelmatige massale, heftige en emotionele kooruitbarstingen. Aan het einde van zijn bijdrage werd met name onder de loep genomen de sublieme 4e acte van de *Hugenoten*, met de beroemde '*Bénédiction des poignards*', de zegening van de dolken (veelal onjuist vertaald als 'zwaarden'). Kortom: de dramaturgische scènes en effecten van beide componisten lijken soms wel op elkaar, muzikaal zijn er echter grote verschillen tussen beide werken. De tekst van Menno's bijdrage staat elders in deze Kroniek.

Na de lunch voerde Krisztina Lajosi, docent aan de UvA en expert op het gebied van het Europees nationalisme, ons mee naar de voor-Napoleontische periode. Het nationalisme kreeg toen zijn wortels, maar was van een totaal ander karakter dan waarin het veranderde in de 19^e en 20ste eeuw en zoals dat vandaag de dag weer opspeelt. Het was eind 18^e/begin 19^e eeuw een progressief, democratiserend solidariteitsbegrip en transnationaal. De Napoleontische Europese oorlogen deden de heterogene, open maatschappijen omslaan naar een veel homogener, de eigen cultuur dwingend opleggend wereldbeeld. De oude open sociale begrenzingen werden nu opgevat als cultureel bepaalde, etnische en staatsrechtelijke. Een conserverende, 'rechtse' beweging. Dit betrof juist ook Frankrijk zelf. In het sterk gecentraliseerde Frankrijk gebruikte Napoleon de opera veelvuldig als communicatiemiddel naar wisselende bevolkingsgroepen. De opera werd een sociaal, politiek mobiliserend medium dat ging leven bij het brede publiek. Het bevestigde de identiteit en werd een monument van de natie: een grote show met geromantiseerde beelden uit het verleden en de inzet van grote koren als verbeelding van het volk. Politiek als spektakel! Componist Auber speelde hier als eerste met succes op in en Meyerbeer was daarbij de aller succesvolste. Zijn *Hugenoten*, blockbuster van godsdienstige onverdraagzaamheid in eigen land, werd tot 1906 meer dan 1.000 maal opgevoerd³. De tekst van deze voordracht zal worden gepubliceerd in WK 59.3.

Krisztina Lajosi

Daarna volgde de vertoning van een ruime selectie uit Meyerbeers eerste Grand opera *Robert le Diable*, die Wagner als twintiger goed heeft gekend en talloze malen heeft gedirigeerd. Een intrigerende, spannende opera met opvallend heel wat dramaturgische scènes die je bij Wagner ook lijkt tegen te komen, maar waaraan Wagner muzikaal nauwelijks iets lijkt te hebben ontleend.

Het programma werd in stijl afgesloten met de slotakte van *Rienzi*, waarna dagvoorzitter Pieter Koenders het weekend afsloot en voorzitter Leo Cornelissen alle betrokkenen dankte voor hun inzet. Allen keken terug op een –wederom – zeer geslaagd en uiterst plezierig weekend.

---

³ Ten aanzien van de destijds kennelijk levende gevoelens kan worden opgemerkt dat de genoemde kerkelijke '*Bénédiction des poignards*' (waarmee de slachting van de historische Bartholomeusnacht in 1572, met 3000 moorden[!], werd ingeluid: 'Ni grâce, ni pitié! ... Dieu le veut, Dieu l'ordonne!'), het muziekstuk was dat klonk bij de opening van het pompeuze Palais Garnier, als het nieuwe nationale operagebouw op 5 januari 1875. Les Huguenots was ook de openingsvoorstelling van het Covent Garden Theatre, Londen, op 20 juni 1842.